

№ 12., 1924/25.

4.—

17. XI. 1924.

COMEDIA

Dobrica Milutinović kao Knez Ivo od Semberije, na Jubileju Branislava Nušića.

Добрица Милутиновић као Кнез Иво од Семберије, на Јубилеју Бранислава Нушића.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Једна рђаво режирана трагикомедија

Београдско Народно Позориште требало је, једним смелим или неуко инсценисаним препадом, да преко ноћ добије нову управу. И, преко тога, ишло се на то да се, на један недостојан начин, понизе људи који деценијама раде на развијку наше драмске и музичке уметности у овој кући, коју сви неизмерно волимо и где је већ у минулој генерацији прошло време постављања и збацивања по систему јуриша на звања, јер су интереси уметности, бар у колико је било могућно и у колико су правилно схватани, били најпречи мотив за одржање овога нашег храма Уметности на достојном нивоу.

Људи који су хтели да утоле своје личне, јаговске, мржње или да се омирски смеју једној вешто инсценисаној лактрији, шалећи се садистичком сурвошћу са Народним Позориштем, искористили су скори долазак г. Св. Прибићевића и подвалили му рђавим и незрелим саветима, те је он, свакако неупућен, поставио за вршиоца дужности управника госп. Вељу Живојновића, досадашњег редитеља, који је морао, колико пре неколико дана, ићи из престоничког театра због својих неуспелих експеримената и некаваљерских поступака у кући, — на место г. Предића, који за собом има две деценије рада у томе дому, а самог г. Предића не пензионише, не тражи му оставку, већ га баца за директора Драме, под ноге и под песницу г. Живојновића, свог потчињеног чиновника. Исти је случај и са заслужним г. Биничким. То у најмању руку, није био начин, јер... est modus in rebus.

С т о д і і и нашем издавачком удружењу није пријаствао за срце ни г. Милан Предић, као ни г. Грол, његов претходник, јер су обојица, увек из неких обзира, под пресијом и услед закулинских махинација неодговорних чинилаца у позоришном и непозоришном свету, а противно свом поштеном уверењу, чинили свакојаке сметње нашем једином позоришном часопису у земљи, који би одавно морао обуставити излажење да нема за собом „Илустрацију“. Али, ако се није могла наћи погоднија личност за заменика г. Предићу, који за собом има бар искуство и традиције куће, као и једну опробану административну рутину, — онда је г. Предића не само ваљало задржати, већ га је требало и утврдити на положају. Јер г. Живојновић је човек од и сувише мало укуса, културе, лепог васпитања и административног знања, — и знатно испод минимума који се

данас тражи за место управника Народног Позоришта у престоници. Доказ је и једнодушност београдске штампе, која је напала овај „пуч“ и где се ниједан лист није нашао да, макар и једном једином речи, брани ноћни препад на Позоришном Тргу.

Него, цела ова трагедија и зао удес Народног Позоришта добили су једну комичну ноту: господа којима је та ноћна представа требало да буде корисница, аристофански трпе Танталове муке, јер не могу да ступе на своју нову дужност: испречиле су се законске квалификације (и оне су испод минимума) и рачуноиспитач.

Већ и због слабе режије ове лоше трагедије, која се претворила у трагикомедију, уверени смо да ће г. Министар Просвете наћи начина да учини крај недостојној игри, која све више личи на лактрију, као и да казни или бар уклони брзоплете и недобронамерне саветнике, који нису умели чак ни да режирају овај свој жалосни препад, али су умели инсценисати једну несносну и незавидну ситуацију, из које ће, надамо се, енергични г. Прибићевић, умети да извуче с чашћу Министарство Просвете.

За издаваче „Comoedie“:
Издавачко Удружење „Илустрација“.

Јубилеј Бранислава Нушића

У овом броју „Comoedie“ доносимо више слика са јубилеја г. Бранислава Нушића, који је у Београду изазвао велико интересовање, да су све манифестације приређене у част јубилеја тога зана успеле потпуно и извођењем и посетом публике.

У уметничком свету Београда, који је иначе доста хладан и непокретан, тога дана била је нарочита живост и атмосфера је давала утисак празника.

После јубилеја у Београду г. Нушић је отпутовао у Скопље на позив тамошњег грађансства и позоришта, да присуствује једној представи његових комада, специјално спремљених за тај дан. Из Скопља г. Нушић ће отпутовати у Загреб.

Приликом јубилеја г. Нушић је добио многе честитке од значајних људи из иностранства. Тако од Герхарта Хауптмана, Бернарда Шоа, Роберта Брака, Жемије директора париског Одеона, и других.

Музичка хроника

Концерти Трио Слатин

Познати трио браће Слатин, који је претпрошле године имао велики успех у Београду, приредиће и ове сезоне низ концерата са високо уметничким класичним и модерним програмом.

М. Н. Германова као Краљица у „Краљу
Мрачне Одеје“ од Тагоре.

М. Н. Германова као Краљица у „Краљу
Мрачне Одеје“ од Тагоре.

М. Н. Germanova и својим улогама.

М. Н. Германова у својим улогама.

Први концерат назначен је за 15 овај месец, са две дивне ствари на програму: Сергеј Тањејев Трио D-dur и Чайковски Трио A-moll. Како је овај број закључен пре извођења то ћемо извештај донети у идућем броју.

За сада можемо само констатовати да је интересовање у Београду велико за овогодишњи циклус концерата браће Слатин.

Вајнгартиер у Београду

Познати виртуоз на клавиру Вајнгартиер, који је прошле године у више махова имао редак успех у Београду, долази крајем овог месеца понова да да један свој концерт.

Вајнгартиер је у Београду „као код своје куће“ и има искрених обожавалаца као и у Бечу и Чехословачкој, где је нарочито слављен.

Оперска премиера у београдском Народ. Позоришту

У току ове недеље даваће се дуго очекивана премиера „Дон Пасквала“ опере од Доницетија. Диригент г. Магачић. Исполнитељи г. Жедринског.

За осуду је што се ове сезоне, када имамо два нова диригента, није могла за прва два и по месеца избацити ни једна оперска премиера.

Г-ђа Вика Чалета у Београду

За последњих неколико недеља г-ђа Вика Чалета, познати наш драмски сопран, гостовала је у више махова са ретким успехом на београдској позорници. Дала је више својих најбољих креација, тако Тоску, Јеврејку и Сенту у „Холанђанину — Луталици“.

По једнодушној похвали београдске критике и публике, оперска управа је авгажовала г-ђу Чалету за свога члава.

Концерт Бранка Помориша

Недавно је у сали „Станковић“ дебитовао пред београдском публиком млади баритон г. Бранко Поморишац, студент конзерваторијума у Минхену и Прагу.

Концерт је био врло слабо посећен, јер је дат истога вечера кад и једна драмска премиера у позоришту. Иначе успех је био констатован, и публика је љубазно поздравила младог уметника.

Дневна критика није обратила довољно пажње овом концерту, а то је за осуду, јер само преко оваквих младих талената и енергија доћићемо до својих снага.

Ема Дестин у Загребу

Ема Дестин, позната певачица светског гласа, долази у току овога месеца из Прага у Загреб да гостује у „Мадам Бетерфлај“, „Тоски“, „Проданој невести“ и „Аиди.“ Г-ђа Дестин је највећа словенска певачица и једна од најбољих партнерики Карузових у Америци. Певала је у великој. Метрополитен Опери у Њујорку са ретким успехом.

Да ли ћемо моћи даје чујемо и у Београду?

Гостовање Маскањија и Галфија у Загребу

Импресарио славног талијанског баритона Галфија дошао је већ у везу са загребачким казалиштем због евентуалног гостовања Галфијевог у Загребу. У исто време дошао би у Загреб и Маскањи да диригује којом талијанском опером у којој би Галфија певао.

Ако се ова идеја оствари, да ли би они могли доћи и до Београда?

Мале вести

Гостовање г. Барбарића у Београду.

У суботу 15. овог месеца гостовао је у београдском Народном позоришту стари и симпатични члан загребачког Казалишта г. Барбарић (у улози Николаја Ивановића). Г. Барбарић је пре тридесет година био члан београдског позоришта, и сада после дугог времена понова се појављује на нашим даскама.

Г. Барбарић гостоваће још у неколико комада, а његово гостовање поздравиће стари Београд као пријатно сећање на старо, добро време.

Новости из света.

Прошле недеље умро је у Паризу чувени француски драмски уметник Де Макс, креатор многих великих улога. Његова креација Хамлета, почетком овог века, још као младог и непознатог уметника, обратила је на њега пажњу целога света и он је убрзо постао славан.

Де Макс је рођен у Јашиу, Румунија, и значајно је то да се он могао, и као странац, пробити у Паризу и стечи себи заједничко место међу париским уметницима, за што је потребно имати не само талента, већ и вештине и нога.

У идућем броју „Сомоедије“ донећемо више његових слика.

*
Истих дана умро је у Паризу најбољи живи француски композитор Габријел Фор.

Његове композиције стекле су репутацију, нарочито по победи Дебисијеве музике, када је Фор оглашен за претечу модерне француске музике.

Фор је умро врло стар, око осамдесет година, славан и богат, као и сви Французи који су стекли име.

Францускиња о америчком позоришту

Г-ђа Симон, позната париска драмска уметница, о којој смо већ јавил, прошле сезоне, да је отпутовала у Америку на дужи турне, вратила се недавно у Париз. Поред осталих утисака из Америке, које је објавила у париским листовима, најинтересантнији су они који говоре о америчким позориштима.

„Knez Ivo od Semberije“ na jubileju Bran. Nušića; Dobrica Milutinović kao knez Ivo; Dušan Radenković kao Kulin, kapetan. Scena iz „Knez Ivo od Semberije“.

„Кнез Иво од Семберије“ на Јубилеју Бран. Нушића; Добрица Милутиновић као кнез Иво; Душан Раденковић као Кулин, капетан. Сцена из „Кнез Иве од Семберије“.

„Naša Deca“ na Jubileju Bran. Nušića: Pera — Vladimir Pešika (7 godina) i Zorica — Staška Sv. Predića (5 godina).

„Наша „дца“ на Јубилеју Бран. Нушића: Пера — Владимира Пешика (7 година) и Зорица — Сташка Св. Предића (5 година).“

— „Када се говори о америчком позоришту, пише она у париској Comoedii, не сме се заборавити географска ситуација земље и множина и разноврсност њезиног стазовништва, јер све то утиче на стање позоришта. У америчком позоришту господар је публика. Укус публике Сједињених Држава, одређује у главном Њујорк, град од 7 до 8 милиона, са 70 до 80 великих позоришта. Малих позоришта, која су сада баш у моди у Паризу, у Америци нема. Разуме се по себи, да у земљи где влада „траст,” и позоришта су у његовим рукама. Такав један „трастер” држи по неколико позоришта која издаје појединим „артистима.“

У Америци комад или успе или потпуно пропадне Средине нема. Половичност је особина Европе. Критика или осуди или падне у одушевљење: амерички критичар не замотава неповољну критику у мнозинство речи, нема смисла за инансе повољне и неповољне рецензије.

У Америци, у осталом, као и у Паризу, сама публика даје свој суд. Туђи репертоар, због тога, мора да се прерађује за домаћи укус и потребу. Амерички идеал је извући све што је најбоље из туђих култура.

У последње време напредује и домаћа драмска продукција. Америчке позоришне игре су оригиналне. Француску драму по највише интересује љубав и брачна превара. У Америци, где су незаконите везе веома ретке, анализа тих случајева не буди шири интерес, и драматичари морају тражити друге изворе.

Америчка позоришта технички су најмодерније уређена.

Велики избор глумаца омогућује дати сваке представе најбољег репрезентанта.

M. N. Germanova

Početkom novembra ove godine slavi M. N. Germanova, velika ruska glumica prvi jubilej svoga scenskoga djelovanja, što ga je započela, ima tome dvadeset godina, kad je kao posve mlada djevojka stupila u Moskovski Umjetnički Teatar, razvivši se do најсјајније и најзанимљивије глумице тога театра.

Marija Nikolajevna rodila se u Moskvi, od staroobredne porodice, te je, како мора да је јасно свима који познају такав начин живота, била одгойена у доба строгога правовјерја и пуританизма, према којему је театар најштетнији од свију умјетности. Шкolsko doba svoje провела је у Moskvi, посјећivala је кришом theatre, учила потапно deklamacije odlomaka iz ruskih i inozemskih pisaca, скривала од sviju svoj занос за teatar, hranila se neobičnim sanjama, падала у очи zbog строгога живота што ју је okružavaо. Jednoć, за vrijeme Velikoga Posta, kada je svako veselje bilo izagnano iz nji,

hova doma, те се сvi držali naročito strogih pravila vladanja — затекла ју је starica-bakica u kutiću sobe, gdje si je udesila pozorište od sanduka pokritoga sagom i deklamovala u sav glas, sred ekzaltovane самоće, prizore iz Schillerove „Djevice Orleanske“.

Ne obazirući se na sve protivljenje (a svaka velika ruska glumica morala je da prodje takovo protivljenje), g. 1902. stupila je M. N. Germanova u Moskovski Umjetnički Teatar, spočetka као učenica школе која је onda постојала uz teatar, а zatim je za dvije godine bila primljena u družinu као glumica.

M. N. Germanova bila je, како се чini, jedina od глумица, које су проizašle od Moskovskog Umjetničkog Teatra, потпуно одgojena u tome teatru, te је у njemu радила од поčeka svoje teatralne karijere. Ona nije, попут многих других morala да iskuša skitnički život po provinciji. Stoga се M. N. Germanova može smatrati jednom od најјединственијих predstavnica onoga pokreta lirskoga naturalizma i plemenitoga romantizma, којим је M. U. T. otvorio нову епоху u povijesti teatra, ali, како ћemo dalje još vidjeti, ма да је odgojena u најbolјим традицијама M. U. T., u sadanjem svome radu nastoji да се сачувавши тајну одuhovljenja tehnike svoga teatra, uspne na put k umjetnosti, која ће да ujedinjuje biljeg savremenosti s vjernošću vječnoj predaji herojskoga i klasičnog teatra.

Kad su davali „Julija Cezara“ она је, као učenica sudjelovala u mnoštvu, a zbog iznenadne болести глумице која је igrala Kalpurciju, dali су njoj да odigra tu ulogu. I od тога časa била је priznата глумicom. Ali svoju umjetničku individualnost izjavila је први put u Ibsenovu „Brandu“, u komаду што га је teatar iznio s најопрезнијом brigom i revnōšću. Ulogu Branda igrao је V. I. Kačalov koji је nedavno bio prešao iz provincije u teatar. Mladi taj par, (Kačalov: Brand, Germanova — Agnes) — bio је новост за Moskvu i veliki uspjeh što су га izvojevali odредио је gotovo pravilo, да u komadima poetskoga i romantičnoga sadržaja Kačalov i Germanova moraju да буду partnerima. Tako је, na primjer, u „Gore od uma“ od Čirobojedova где је Germanova с istančanom finoćom i naivnošću, bezuvjetno potrebnima за ту ulogu, igrala Sofiju, Kačalov igrao zaljubljenika: Čackoga.

Kasnije, kad се M. U. T. utudio od svojih naturalističkih zahvata te se odvažio да iznese „Kamenoga gosta“ Puškinova, који је tražio да се испољи сва музикална svojstva ruskoga jezika којим је он владао takovim velikim majstorstvom i naročitu tehniku ujednačenog stila i vezanosti, igrala је M. N. Germanova ulogu Done Ane, а Kačalov Don Huana. Uloga Done Ane učinila је M. N. Germanovu odmah jednom od velikih ruskih глумица. Po mišljenju многих ruskih пjesnika i književnika, никада руски језик nije zvučio s pozornice M. U. T. tako puno i чисто, него када је M. N. Germanova igrala Donu Anu. Zato је и Blok, како svjedočи njegova majka u svojoj knjizi о њему, toliko želio да M. N. Germanova igra главну ulogu u njego-

„Don Pasquale“ na beogradskoj Pozornici:
Skice kostima od V. Žedrinskog: Narina (za
g-đu Voljevač), Don Pasquale (za g. Tuca-
kovića), Ernesta (za g. Tomića), drugi kostim
Narine (za g-đu Voljevač) i dr. Malatesta (za
g. Ertla).

„Дон Пасквале“ на београдској Позорници
Скице костима од В. Жеринског: Нарина
(за г-ђу Вольевач), Дон Пасквала (за г. Ту-
цаковића), Ернеста (за г. Томића); други
костим Нарине (за г-ђу Вольевач) и др.
Малатесте (за г. Ертла).

Zdenka Zika sprema se za Elzu u „Lo-

hengrinu“.

Зденка Зика спрема се за Елзу у „Лоен-
грину“.

— Foto J. Pogačnik, Ljubljana —

voj „Ruži i Krst“ — tako ga je porazila plemenština, gracija i ritam kojima se ona kretala po pozornici, načinom realnim a ipak kao sašlim iz starinskoga veziva, s gestama starih umjetnika, naročito Velasqusza, rukama bljedolikih, sagnuti vrat, likovanje i zamasima koprena i vrvca njene korote, čistoća brige i čistoća strasti. U njezinoj igri ništa nije bilo nategnuto, ništa odviše izradjeno, a u isto vrijeme to nije bila zbilja, nego onaj život što ga gledamo kroz maglicu kulture i umjetnosti. Ta je uloga bila prva, koja je odijelila od mase glumaca M. U. T., koja se postepeno izgubila u samom realizmu, prirodnoj posljedici Čehovske lirike. Sve je to priličilo za Čehova — poluglasni govor, uzdasi, lagano osjenčana čustva, spretna smjesa smiješka i suza — sve je to postalo temeljem tehnike M. U. T., ali sve to, iz obzira na sveopće priznati uspjeh Teatra na području što ga je sam izabrao, nije moglo da zadovolji klasičnoj, apstraktnoj, herojskoj drami. „Kameni gost“ s prekrasnom je igrom M. N. Germanove otvorio novu epohu u povijesti. U. T. i umjetnosti M. N. Germanove.

Ne znam je li M. N. Germanova igrala Grušenjku u „Braći Karamazovina“ prije ili poslije „Kamenoga gosta“, ali to je bio prirodni razvoj jedne te iste tehnike, s novim potezom tragičnosti koga pokazuje ta uloga. Kreacija „Grušenke“ postavlja je u prvi red savremenih glumica. Prirodno je, da je ona morala da igra Dostojevskoga isto tako dobro, osjećati njegova „bezdna“ i neobična protivurječna „slimunga“ njegovoga genija, kad ona, Ruskinja do srži kostiju, priпадa istoj toj pravoj ruskoj zemlji nevjerojatnih mogućnosti i sve novih neprilika, kojoj je i on pripadao. Poslije jedne predstave „Braće Karamazova“ u Moskvi, žena je Dostojevskova, sva uzbudjena govorila: „Da, upravo je tako moj muž i zamišljao najdražu svoju tvoreninu — Grušeniku.“ Mnogo je glumica, velikih i malih, pokušalo da igra tu ulogu, ali nijedna od njih nije umjela tako majstorski da po kaže tu smjesu infernalnosti, čistoće, a moralnosti i dubokoga kršćanskoga čuvstva kao M. N. Germanova. Tko ju je vidio u prizoru „Lukovice“ kad se ona poslije riječi Aljošinih, koji ju je nazvao sestrom, baca do njegovih nogu te u njoj „sablažnjavački“ počne da sja sveta duša čovjekova, taj nikada ne će zaboraviti drhtaju, što se izvija iz srca kod misli o velikoj slatkoj utjehi, kada se ljudi priklanjuju jedni drugima u ime ljubavi što još postoji usred haosa i tragičnosti ispremljene naše svakidašnjice.

1918. godine, najmračnije i najteže godine revoluje, kada je sve naokolo bilo tamno i beznadno, osjetila je grupa glumaca M. U. T. s V. I. Njemirovi-Dančenkom na čelu potrebu, da rade na komadu, koji bi mogao da ih podigne u područje čistoga duha a nad dosadnu, grubu zbilju njihovog života. Izabran bje komad Tagorov „Kralj tamnih odaja“, a M. N. Germanovoj predana uloga kraljice Sudaršane, koja je tražila duboki religiozni osjećaj. Sudaršana simboliše dušu čovjekova u njenome traženju beskrajnoga, koja samo po nitima patnje i svladanja same sebe da ugleda svoga Kralja, svoga Gospodina i

Ljubavnika. Crna noć duše tako je proniknuto prikazana u tome komadu, proživjela je i iznijela M. N. Germanova velikim majstorskim umjećem. Ova uloga traži ne samo veliku religioznu koncentraciju već i tehniku da iznese lik satkan od kretnje, boja i tonova melodije. Neobična plastičnost Germanove, koja se prvi puta pokazala u „Kameni gostu“, u ovom je egzotičnom komadu dosegla virtuozašt. Majstorski je umjela da iskoristi motive starinskih indijskih freskova i minijatura, prelomivši ih u prizmi svoje individualnosti.

God. 1919. našla se grupa glumaca M. U. T. slučajno u Harkovu. M. N. Germanova bila je u to vrijeme u Kijevu, te se, kad je prvi val Djenjikinjeve vojske zauzeo taj grad, pridružila toj grupi. Grupa je sastojala od mnogo glasovitih i darovitih glumaca M. U. T. i od mlađe istoga tega teatra, koja je onda još bila slabo poznata. Osim Germanove sastojala se od Kačalova, Knipper-Čehove, Masalitinova, Sarova, Pavlova, Bakšejeva, Bevsenjeva i Križanovke. Poslije Harkova slijedili su crtu Djenjikinova uzmaka te su 1920. bili evakuirani u Gruziju, koja je onda bila nezavisna republika. Otuda se oni, poslije uspjele sezone, uputili u Evropu, gdje su posjetili nekoliko balkanskih i evropskih prijestolnica — Carigrad (u oktobru 1920.), Sofiju, Beograd (u novembru 1920.), Zagreb (1921.), Beč (proljeće 1921.), Prag (ljetо 1921.), Berlin (zima 1921.), Kopenhagen, Stockholm (početkom 1920. itd., itd.) 1923. vratili su se Kačalov i Knipper-Čehova u Moskvu, a ostali su osnovali evropsku grupu članova M. U. T. i ostaju i dalje u Evropi s M. N. Germanovom na čelu. Publika u Beču, Pragu i Berlinu dočekala je njegovo istupanje na pozornici upravo oduševljeno.

1921. priredila je M. N. Germanova večer u Parizu. Pozvao ju je glasoviti režiser Lugné Poe, direktor teatra „L’Oeuvre“. Repertoar joj je bio raznolik; čitala je vrlo nježno i bolno odломak iz „Ane Karenine“, pa stihove Tagorove. Svoje umjeće je pokazala i u „Ulozi lady Machbeth bila strastvena i divlja, i u isto vrijeme sva nemoćna lady Macbeth bila strastvena i divlja, i u isto vrijeme sva nemoćna u rukama nesavladive sudbine.

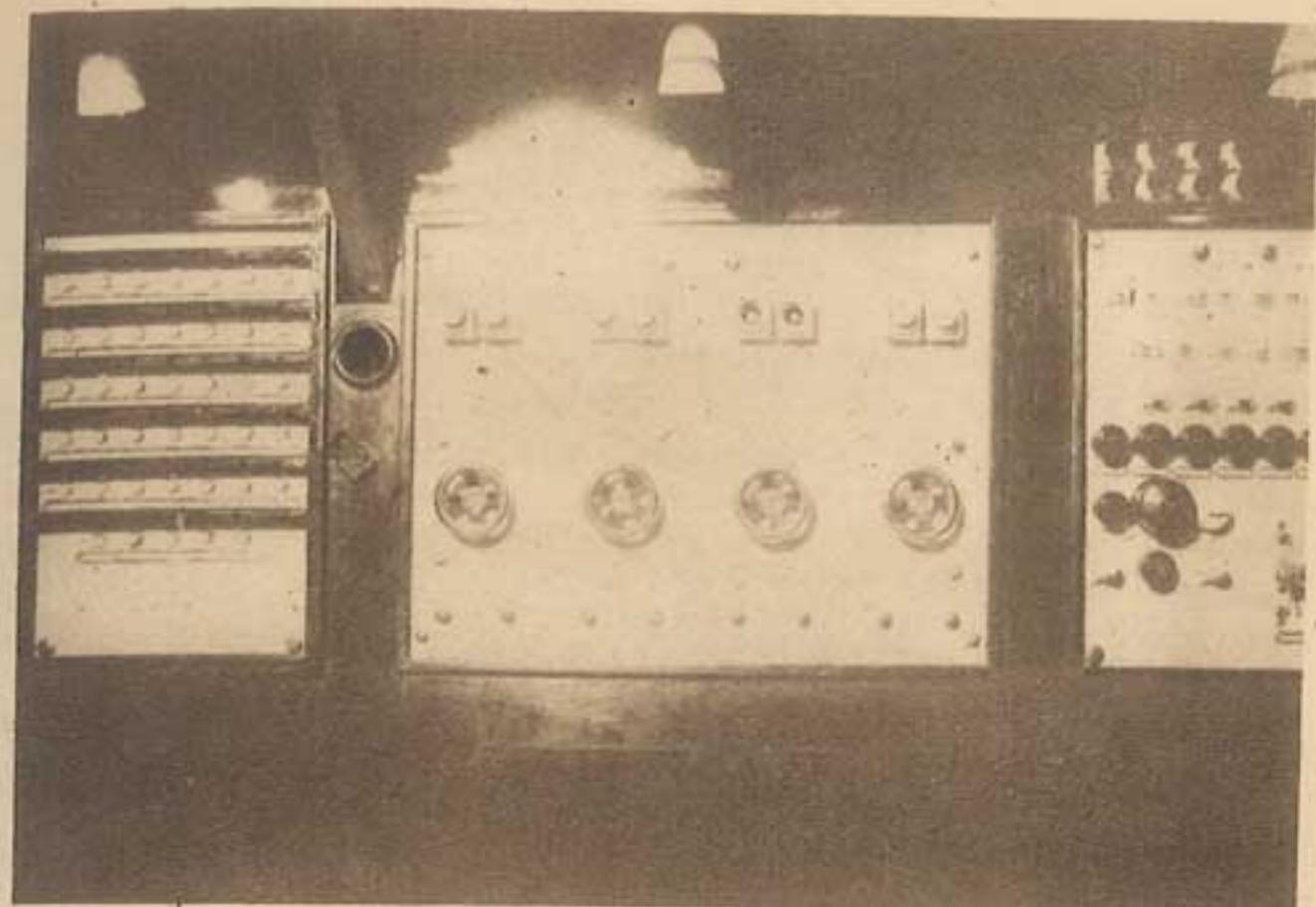
Za posljednjih godina javlja se u M. N. Germanove nov i zanimljiv razvoj u njenom radu kao režisera. To je rijedak slučaj da žena i sama velika glumica, priredjuje komad u kojem sama igra. S Masalitinovim, glavnim režiserom evropske grupe, režirala je Ibsenovu „Gospodju s mora“, u kojoj je igrala s prekrasnim simbolizmom jezovito i zračno — lagano glavnu ulogu. Isto je tako nanovo uredila Andrejevlevu dramu „Jekaterina Ivanovna“, što ga je glasoviti ruski pisac napisao napose za nju i koju je ona prije s velikom umjetnošću u Moskvi, podavši tragični lik žene koja ljubi, kojoj je unutarnji život razvit i čija je neutješna sudbina od zla na gore izazvala sučut publike za palo njezino ženstvo. Andrejev je, kad mu se komad priredjivao u Moskvi, bio nazočan kod pokusa i plakao, gledajući bespomoćni lik svoje junakinje koja je jednako prolazila kamenitim putem ponizanja i pada i ostala pak čista u dubini svoje ženske prirode.

„Gaudemus“ na Zagrebačkoj sceni

— Foto Hartl, Zagreb —

„Гаудеамус“ на Загребачкој сцени.

Inspicijentski pult Zagrebačkog Kazališta. Инспицијентски пульт Загребачког Казалишта.

S jedne probe „Šest Lica Traže Autora“ Dr. С једне пробе „Шест Лица Траже Аутора“
Gavella u krugu članova drame. Dr. Гавела у кругу чланова драме.

Posljednji rad M. N. Germanove je režiranje Euripidove „Medeje“. U mnogim intervjuiima, što ih je davala različitim predstavnicima štampe u različitim zemljama, uvijek je isticala, da je jedina umjetnost koja je moguća za današnjicu, poslije patnja velikoga rata i revolucije u kojoj kultura preživljuje svoju krizu — tragedija koja oplemenjuje. Nama treba čudoredno čišćenje (Aristotelova *Katharis*) i duša čovjeka može samo tamnim putevima velikih strasti ljudskih da se prikući svijetu istine. U „Medeji“ bio sam tako sretan da sam mogao biti nazočan kod pokusa. — M. N. Germanova daje, koristeći se umjetničkim materijalom koji se nalazi među našim priborom za izučavanje motiva grčkoga života, nerv našega savremenoga živovanja koji nam Euripida čini uvjerljivim i neposrednjim. Kad je stavljalasvoj hor, ona nije svratila pažnju samo na izvanju plastičnost, nego i na temeljne istine emocija. Svoju ulogu prikazuje savršeno majstorski. U njezinoj igri toliko je nijansa i naglih prelaza čudjenja — kroz klasični lik neprestano izviruje Barbarka, koja ne može da ustavi tok svoga nesavladivog atavizma.

Osim gore spomenutih uloga, M. N. Germanova igrala je mnogo drugih: „Lisu“ u „Živoj Lješini“ L. N. Tolstoja, — jednu od najuspješnijih i najmilijih uloga njezinih. „Ranjevsku“ u „Trežniku“ sa sjenkicom tragičnosti, što ju i razlikuje od prikazivanja O. L. Knipper-Čehove: glavnu ulogu u „Bit će radosti“ od Merežkovskoga; Mariju Knišek u „Borisu Godunovu“ od S. Puškina; „Jelenu“ u komadu Hamsunovu „Na vratima slave“ itd. posljednju je igrala naivnošću seljanke, s dražešću mlade žene u cvatu ljeta, koja čezne za radošću i nasladom — kako ne slivača život mužev i kako shvača vječne zakone nijemoga života.

Tragične oznake u temperamentu M. N. Germanove, neobične mogućnosti njenoga glasa, ljepote i tehnike dignule su je na čelo savremenih ruskih glumica svoga pokoljenja. Neće biti krivo ako je nazovemo jedinstveno čisto tragičnom glumicom današnje Rusije i ne samo Rusije, nego poslije smrti E. Duse, i Evrope, jer jer samo vrlo malo njih, osim nje čuvaju tradiciju, „du grand théâtre“ u savremenom životu teatra sa sitnim njezovim brigama za sirovu stilizaciju ili nemocni, dosadni realizam.

Theatralni Globus

Teatar Flamanaca

Prema M. O. Brissacu

U Belgiji imaju Flamanci svoju posebnu dramatsku književnost, njihovo je književno polje tako reći „djevičansko“ u očima većine francuskih i belgijskih ljudi od pera. „Djevičanstvo“ ne označuje naročito bogatstvo. Ne! To bogatstvo tek treba da se iznadje

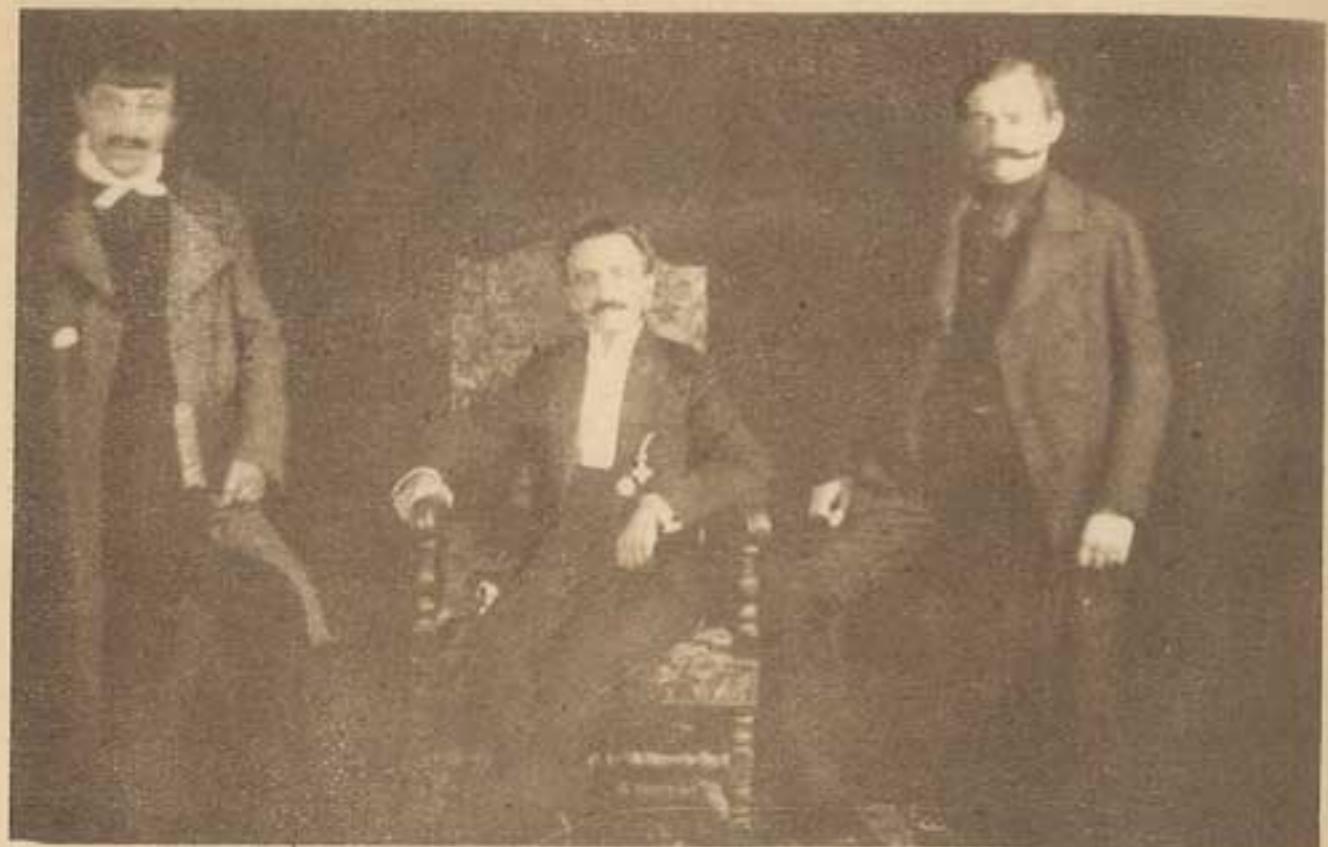
Anvers, Bruxelles i Gand dijele dramatsku aktivnost Flandrije. Kraljevski teatar u Anversu vodi dr. Gruyter, doktor književnosti i najbolji režiser, što ga ima Belgija. Taj mu se superioritet mora priznati od onoga časa, kad je postavio Macbetha na scenu. Prije rata on je bio samo amater. On je na fronti osnovao ratno kazalište, a poslije razoružanja prošao je sa svojom trupom Holandiju i flamanske gradove Belgije s komadima od Molièrea, de Vondela, velikog nizozeanskog dramatičara XVIII. vijeka, zatim Bernarda Shawa, Ghéona, Heyermansa, Fabriciusa, trudeći se da digne ukus publike, koga je umjetničkim odgojem već postigla. Grad Anvers ga napoljuje za njegov trud, on je postavljen na čelo teatra. Ali neminovna potreba, nepomirljivija danas negoli ikada, da se stiče novac uskraćuju direktorima s boljim namjerama, radost da stvore jedinstveni artistički program; i tako se moraju izmjenjivati komadi s izvjesnim uspjehom kao „Pég de mon cœur“, „La Treizième Chaise“ sa Batailleovim „L'Enfant de l'Amour“ i Méréovim „Les Conquérants“. Takovi su direktori (i glumeći) zavrijedili naše povjerenje i potstrekivanje.

Ako se pravo uzme, flamanska je dramski siromašna. Međutim, u poslednjih nekoliko godina opaža se interesantni pokret za renovacijom među mlađim dramatičarima i to je razlog zbog koga se opravdavaju ovi naši reci o toj naročitoj književnosti. U prvom redu treba spomenuti Hermanna Teirlincka, koji se rodio 1879. i koji u Bruxellesu uživa solidnu književničku reputaciju. On dijeli svoje radno vrijeme i svoj talenat izmedju direkcije jedne ugledne fabrike pokućstva, učiteljske dužnosti (on je učitelj belgijskog prestolonasljednika) i kod direkcije flamanskog teatra u Bruxellesu. Došavši relativno kasno u teater, god. 1922., kada se davao njegov „Usporeni Film“, komad konzervativno modernistički, koji se Gémieru tako svidio, da će ga postaviti u Parizu; a, ove godine, igrao se Teirlinckov komad „Ik Dien“, originalna transpozicija legende o Sestri Beatrici.

Pored njega treba spomenuti W. Semitta, mlađoga autora koji je neobično plodan. Od njega se daje tri do četiri komada svake godine i sve su gotovo uvijek nagradjene u literarnim natječajima, kojih ima u Flandriji u izobilju. Dok njegova djela: „Het Kindernummer“ i „Tillies Tribulaties“ pokazuju odličnog slikara „milieua“ a da u tehniči ne prelazi granicu „komada, koji se odmah primaju“. Od dra Mauritsa Sabbea, konzervatora jednog slavnog muzeja za biljke i profesora na Univerzi u Bruxellesu, treba spomenuti „Cariate“, a osim toga dvije duhovite iskrice: „Bietje“ i „Fanny's Sonnet“, koji bi zaslужili da se prevedu.

Anverški realistički romansjer Lode Baekelmas piše također za teatar. On je u svom „Evropa-Hotel“ htio da donese živu sliku sa dna života u Anversu i to je djelo, sigurno, lijepo literarne vrijednosti; nažalost ovaj romansjer izgleda da nema dara za teatar.

Drući autor, Franz Delbeke, koji je flamanskom teatru dao „Škrea“, „Flirt“, „Povratak“, „Dies irae“ (neke je od ovih radio

Prolog na Jubileju Bran. Nušića. (U sredini Nušić, levo Joakim Vuč (I. Stanojević) i desno Sterija Popović (D. Gošić).

Пролог на Јубилеју Бран. Нушића: (у средини Нушић, лево Јоаким Вућ (И. Станојевић) и десно Стерија Поповић (Д. Гошић).

Prolog na Jubileju Bran. Nušića: Dr. Jovan Subotić (D. Sotirović), Sterija (D. Gošić), Joakim Vuč (I. Stanojević), Atanasije Nikolić (L. Tučaković) i Stefan Stefanović (M. Milošević).

Пролог на Јубилеју Бран. Нушића: Dr. Јован Суботић (Д. Сотировић), Стерија (Д. Гошић), Јоаким Вућ (И. Станојевић), Атанасије Николић (Л. Туцаковић) и Стефан Стефановић (М. Милошевић).

Prolog na Jubileju Bran. Nušića: Miloš Cvetic (Velja Jovanović); Laza Kostić (Voja Jovanović); Dura Jakšić (R. Plaović); Kosta Trifković (V. Dragutinović) i Matija Ban (Antonijević).

Пролог на Јубилеју: Милош Цветић (Веља Јовановић), Лаза Костић (Воја Јовановић), Ђура Јакшић (Р. Плаовић), Коста Трифковић (В. Драгутиновић) и Матија Бан (Антонијевић).

Dorđe Maletić (M. Milutinović), Janko Veselinović (B. Nikolić), Milovan Glišić (S. Filipović), Svetozar Čorović (M. Petrović) i Milorad Šapčanin (V. Bogić).

Ђорђе Малетић (М. Милутиновић), Јанко Веселиновић (Б. Николић), Милован Глишић (С. Филиповић), Светозар Ћоровић (М. Петровић) и Милорад Шапчанин (В. Богић).

zajedno s Georgesom Waelchapom), nažalost također škodi psihologiji lica u svojim djelima baš time, što ih suviše zaokuplja religioznim problemima. Ali jedan mladi dramatičar, koji mnogo obećaje, Willem Putman, dao je ove godine „Mama's Kind“ (majčino dijete) u kojem je naivnost sujeta obradena smjonošću ekspresionističke inscenacije, koju je realizovao na sceni Karel Maes. Jedan pivar, Gaston Martens, piše u dokonu času, kad se otrgne svom zvanju, komade u takom iskrivljenom načinu i tako nedohitne psihologije, da se ni jedan teatar ne usuduje, da ga igra. Abbé Cyrille Verschaeve piše tragedije, na pr. „Judu“ ili „Jacoba Van Arteveldea“ u divnom jeziku, samo njegove stvari imaju tešku pogrešku: nedostaje im tehničke.

Što se tiče flamanskih teatara ima ih osim kraljevskog teatra u Anversu još nekoliko. Tako Volkschouwburg kojim upravlja Wijnnans. Tu se može vidjeti Hauptmann, Schönherr, Strindberg i Przybyszewski; može se čuti i melodičke stvari, kao „Coëtaine“, čiji bi sadržaj nasmijao i parišku publiku.

Flamanski teatar u Bruxellesu, kome je direktor Poot nastoji da zadovolji popularnu klientelu melodičkim stvarima od Nestora, Tièrea i Louisa Scheltjesna. Na sreću nekoliko adaptacija komada od Frondaiea (La Maison cernée, L'Homme qui assassina) i pored toga neki komadi od Shakespearea, koje igraju holandeske putujuće družine (tako Hamlet, koga igra slavni Verkade) dižu umjetnički niveau ovoga teatra.

Kod Flamanaca ima i amaterskih teatarskih udruženja, koje igra pred odabranom pozvanom publikom. Jedan takav „cercle“ iznimo je ime jednoga Ghéonovog učenika, Henri van de Velde, autora „Christeffela“, koji zaslужuje pažnju evropske javnosti.

Teatar u Gandu vodi odlični glumac Karel van Riju, koji igra većinom operetu, vaudeville i komedije u jednom činu. Karel van Riju je neki flamanski Sacha Guitru...

Pjesnik Wies Moens vodi po provinciji jednu trupu, koja pod vedrim nebom igra komade s katoličkom tendencijom.

Od glumica treba spomenuti: Laroche i Magdu Jannsesus, koji pripadaju holandeskoj trupi Royaardsa; zatim Piet Janssesu Cammans, de Heyder, Belley, gospodice Wassermann i Netty Hart, odlične u inostranim komedijama.

M. O. Brissac osniva teatersku družbu, Ghilde, kojoj bi bila zadaća, da upozna flamansku publiku s francuskim autorima.

Сарајевски уметнички живот

Једномесечни биланс

За ових пет или шест недеља како сарајевско позориште ради, ово показује све јасније контуре свог деловања и развића. Према неколиким врло успешним представама, може се рећи да је рад постављен на солидној основи по прошле године. Сем тога и у репертоару осећа се добра воља управе да избор комада подеси према укусу и интересу публике.

Од успешних премиера треба поменути нарочито две „Лилном“ од Молнара и „Игра љубави“ од енглеског писца Сил-Варе. Ове две ствари примљене су од публике са ретким расположењем. Оба дела режирао је г. Бек.

Од осталих драмских дела репризован је Нушић (Протекција, Свет) и шарена „Зона Занфирова“ и мераклијска „Контана“. Сем тога репризована је у новој подели, оперета „Мамзел Нитуш“ са г-џом Михл у насловној улози. Примећено је да се оперети и оркестру посветила већа пажња.

Како је премиера „Хеде Габлер“ услед незгодне поделе улога, промашила очекивања (тако је бар констатовала сва сарајевска штампа), — то ће се ова Џенснова драма поновити зимус у новој опреми, са г-ђом Милојевић (новоангажованом драмском глумицом) у насловној улози. Последњих дана дата је Ечегаријева драма „У долини“ у новој подели.

То је сумаран рад од 23. септембра до данас. *J. H.*

Оперета „Три девојчице“

Сарајевска публика тражи лаку забаву, свирку, игру, шалу. Оперета има све то, и сви они, који траже лаку забаву, кафанску музiku, који желе да се одморе, доћи ће веома радо у позориште, место у кафаву. Озбиљна драма напреже пажњу, оперета одмараш. Ради тога ће у Сарајеву, где је уметност још, пре свега, разонода успети све оперете. Успела је „Мамзел Нитуш“ а још боље „Три девојчице“. Обе те оперете су биране, љупке по сијеу и музичи, без оне тривијалности, која прати већину бечких оперета. И „Три девојчице“ су бечка оперета, али једна од сценских и музички најсавршенијих оперета уопште. У њој живи стари Беч са свим његовим симпатичним странама: добродушношћу, песмом, другарством, пијанкама и љубавима, које се завршавају женидбом.

Са оно мало певачких сила којима наше позориште располаже, дало се и преко очекивања много, толико да већ можемо говорити о сарајевској оперети. Нарочито треба истакнути вешту поделу улога, помоћу које су се сретно пребродиле многе тешке ситуације и оно неколико гласова дошло до чуног изражаваја.

Конкурс гуслара

На Митровдан је одржана у Сарајеву интересантна утакмица гуслара. За овај интересантни конкурс пријавило се много гуслара из целе државе, али су на конкурс имали права само из четири области. Готово половина такмичара је из Црне Горе. Најмлађи тактичар има 13 година, а најстарији 78 година.

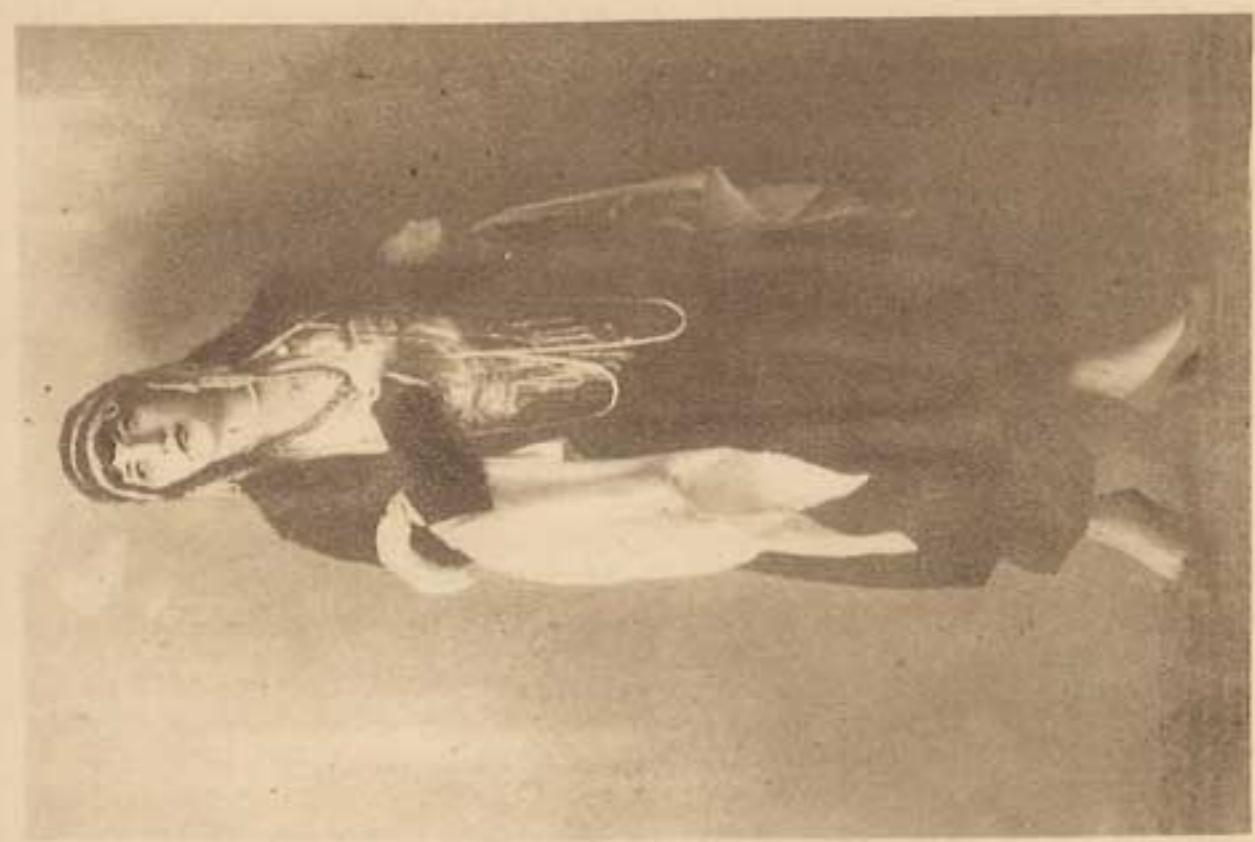

Trio Slatini (Ilija Slatini — glasovir; Vladimir Slatini — violina; Aleksandar Slatini violinčelo) priređuju u Beogradu ove sezone više koncerata.

Трио Слатин (Илија Слатин — клавир; Владимир Слатин — виолина; Александар Слатин — виолиничело приређују у Београду ове сезоне више концерата.

Vika Čaleta, novoangazirani dramski sopran beogradske Opere i Vika Čaleta, новоанжажовани драмски сопран београдске Опере, у улоги Јеврејке и Тоске.

Vika Čaleta, novoangazirani dramski sopran beogradske Opere i Vika Čaleta, новоанжажовани драмски сопран београдске Опере, у улоги Јеврејке и Тоске.

Новосадско Народно Позориште

Позоришна недеља. —

29. о. м. давана је премиера „Севиљски Берберин“ опера од Росинија.

Успех је био неминован. — Режија г. Марјашеца, и као увек, где је год ову оперу спремао, имала је великог успеха. Музички део спремио је г. Колпиков са много труда и обраде свих ситних детаља. Ансамбл врло добар, г-ђе Архипова и Казамарова, г.г. Бајанов, Врбањац и Оџић. О успеху г. Марјашеца као Дон Базиља није потребно више нешто нарочито рећи, јер он је већ толико пута пожњео успех, са том улогом.

Публика која воли музику и овог се пута показала њен велики пријатељ, али је има врло мало да би Новосађани имали стално оперу.

И ако је од првог новембра престао званичан рад сталне опере, ипак ће се с времена на време јавити поједине оперске представе са гостима, као што је то већ учињено 5. о. м.

»Школа за кокошке«.

1 Новембра дата је премиера духовите француске комедије „Школа за кокошке“ коју су написали Пол Ермон и Жербажон, у режији г. Бране Цветковића. Главне улоге су биле у рукама г-ђе Кучере и Кранчевићке као и г.г. Спасића, Васића и Величковића, који су своје улоге врло добро одиграли. Једино се мора замерити што се г-ђа Кучера не може оправдати хрватског акцентовања речи.

Режија је била добра. Декорације су једне од најлепших, што смо их досад на нашој позорници видели.

С. З.

Премиера „Лепе Јелене“

У четвртак 20. овог м. даће се у новосадском позоришту премиера „Лепе Јелене“, оперете од Офенбаха. Режија г. Верешчагина. Јелену пева г-ђа Краљ.

Једна наша оперета која ће остати...

Прошле недеље дата је у Осечком Позоришту премиера „Пијерот Ило“ оперета у три чина од Иве Тијардовића. Ово је дело прошле сезоне дато у Сплиту са успехом, и ево сада где већ и на другој позорници утврђује своју несумњиву вредност.

„Пијерот Ило“ спада у ред најмодернијих дела наше иначе врло малобројне оперетске литературе а прво је веће дело овог младог композитора. Тијардовић иде за најмодернијим оперетским композиторима, па је можда нешто више но што треба у духу „шимшија“. То је неоспорна мана, али у исто време и специјална

драж његове партитуре. Либрето оперете написао је сам композитор, и он није лишен укуса, стила и завимљивости.

У Осеку извођење било је пристојно. Г-ђа Трбуховић имала је солидан успех. Г-џа Киш, први пут ступила на позорницу, часно је решила своју задаћу. Г. Г. Трбуховић, Мајхенић и Миловановић били су изванредни.

Требало би наћи начина да се ово дело види у Београду.

Модерна драма у Москви

У московском великом позоришту давање се ускоро читав виз модерних револуционарних драма. Драмска књижевност, која је после преврата, највише заостала — док су се остale врсте књижевности у Русији грдно развиле — у последње време пренула се из стагнације.

Прва драма која ће бити играна, јесте „Греси времена“ од познатог књижевника и позорнишног редитеља И. Платонова. Ова драма догађа се 1920 године, за време грађанског рата.

Место акције је у Москви и на јужном фронту. Тенденција драме је та, да је друштвени злочинац последица друштвеног и капиталистичког система, као и. пр. убиство из љубоморе. У комунистичком систему — по њиховом мишљењу — не може се такав злочинац развити и ако по природи нагиње пороцима и доведен је у такав положај да мора постати убица. Комунистички систем државе и друштва мобилизира његово хтене и вољу свим на нешто друго и тако препречује развијање његових злочиначких наклоности. Иначе се у тој драми повлачи паралела између живота за време биешег друштвеног поретка буржоаског и капиталистичког и данашњег комунистичког, који је по њиховом мишљењу бољи и савршенији.

Друга драма која се сада спрема, јесте „У лево“ комедија од Сергија Арслендора. Овај комад догађа се на палуби једног прекоокеанског брода, који плови из Енглеске у Америку. Међу осталим путницима налази се и један девчак, Рус, син једног руског грофа; овај путује у Америку да привуче америчку младеж комунизаму, да их организује и спреми за класну борбу. Брод на којем се вози, био је некад руски брод, кога су Бели Гардији, официри контратрореволуционари продали у иностранству. Цела посада састављена је од самих руских морнара, док је капетан брода туђинац. Младом комунисти пође за руком де своје земљаке придобије за комунизам. И сад место у Америку, они заокрену на лево у Совјетску Русију, где их са великим почашћу и славом дочекају и морнари постају слободни грађани.

Ове, као и све остale драме, имају чисто комунистичко — пропагандистички карактер, али литерарна вредност, веле, да је врло висока, јер су догађаји драмски јако израђени и приказани.

Naši mlađi na Nušićevom Jubileju: „Običan Čovek“, igran od učenika Glumačke Škole u Beogradu.

Naši mlađi na Nušićevom Jubileju: „Običan Čovek“ igran od učenika Glumačke Škole u Beogradu.

Helga Thomas u Filmu „Izgubljena Cipe-lica“ („Pepečuga“).
— Monopol Film Zavod Mosinger, Zagreb

Хелга Томас у Филму „Нагубљена Ципела“ (Пепељуга).

Бечки уметнички живот

Оставка Рихарда Штрауса

У Бечу је изазвала велику сензацију оставка директора државне Опere, др. Рихарда Штрауса. Штраус је изјавио новинарима, да је оставку дао због тога што не може радити у заједници са директором Шалком. Размирице су старијега датума, а заоштриле су се недавно, кад се при склапању нових уговора Штраус осетио запостављеним и сматра да је његов даљи рад у Опери немогућ. Син Р. Штрауса изјавио је да је одлука његовог оца дефинитивна, и да се конфликт не може решити мирним путем. Овим спором настало је сада питање новог директора, а држава не би хтела ни једног од старих отпустити.

Шалк је стручњак ретких способности и упућен у рад Опere до ситница, а Штраус је музичар светског гласа, али има својих личних каријера, великих претензија и жеље за увођењем још не опробаних новина, а по уговору он је дужан бити у Бечу само пет месеци у години, а остало време проводи у иностранству.

Због непомирљивости Штраусове, аустријско министарство просвете прихватило је, и ако тешка срца, оставку славног композитора и диригента.

Провинција

Нишка уметничка хроника

Поред позоришта, које ове зиме обећава да ће доста радити и које већ даје више новитета, као „Скампола“ (са г-дом Красићевом у насловној улози) „Деборе“ (са г-ђом Лазић у насловној улози) и „Сеоског Лоле“ (у коме је г. Лазић Мита Крадић), Ниш је добио још неколико уметничких институција истине краткорочних јер су само и „срећом“ у пролазу. Ваљда за Цариград.

Ма да наше позориште не би требали помињати у овој рубрици, јер оно има стварних уметничких квалитета, може се ипак поменути без увреде, јер смо хтели истаћи да и Ниш почиње добијати своју савремену атмосферу, и лагано се будити из свог и сувише позног и дугог дремежа.

Тако, Ниш који је од Эслобођења мртва, ово неколико дана као да се пробудио и осванио сав ишаран некаквим рекламама и афишама. У свакој кафани наћићете на по неког „артисту“, „феноменалног човека“, „капацитета“, „доктора“ и т. д. а ако им само за моменат поверујете пропали сте.

Ето баш у прошлу суботу, седим у редакцији „Ниш. Гласника“, кад неко тајанствено закуца на врата.

— Слободно; рекох.

Врата се отворише и у собу уђе један господин — са малим француским брковима, без зимског капута, са масним тепширом.

— Добар дан, господине уредниче! Знате ја сам др. Н. Н професор својих експеримената: Јоги жив закопан; капацитет хипнозе, телепатије, сугестије, бодем своју жену мадам Минон, па бих вас молио за мало рецензије.

Госпођа, иначе једно мало девојче (бар под шминком) погледа ме својим „медиумским очима“, као да је хтела тиме да ми захвали.

Тек што се овај „докторски пар“ изгубио, једна снажна пешица удари на врата.

Врата се отворише — а на прагу се појави једна дама, на први поглед изванредно елегантна. Али док сам ја погледао у њу, за њом се одмах појави — један човек средњег раста, колосално развијен, који је стално млатарао рукама, ваљда да ми покаже да је атлета.

— Добар дан, знате ми смо атлете, шампиони тешке атлетике за Југославију и Пољску. Приређујемо сутра спортско вече: хрвање, енглески бокс и тешку атлетику. Молимо мало рецензије.

Врло раде, одговорих. А, шта госпођа ради, ако смен питати?

— Знате, и ту госпођа подиже обрве, ја само наплађујем — улазнице.

Сутра, у недељу, кад сам изашао у варош имао сам шта видети.

Један од „доктора“, ваљда да би за своје „експериментално предавање са сеансом“ привукао што већи број посетилаца, на сав глас је „објашњавао“ пред „Сињелићем“ своје експерименте, док га је 20—30 људи безазлено гледало.

Његова госпођа, уживајући у вештини свог мужа, на сав глас се церекала и свакоме од присутних делила по један поглед, као мустру од оног чега ће бити на представи.

Док се један део мимопролазећих забављао ту, други део погледао је у реклами „тешких атлетичара“, које свакако нису представљале њих, већ су биле афише разних спортских филмова.

Да би пак реклама изазвала што веће интересовање, патос који обично стоји пред кафаном, био је такође ишаран рекламом, а овом приликом усправљен, да би се издал ка видели.

И тако сваки на свој начин, мамили су добројудају публику, разном вашарском реклами, док у самој ствари нису ништа. Доказ да је тако, јесте „успех“ „интернационалног боксерског мача“.

У осталом, артисти су добро пропли.

„Жив закопан“, „доктор Факир Јоги, експериментатор и капацитет хипнозе телепатије и мото и аутосугестије“ разболео се изненада те Нишлије изгореше од жеље да га виде.

Тако, док се „краљ забавља“, Ниш, град древног Константина, декорисан и обарбан штампаном хартијом, увек ће радо примати све „екцентричне“ и „космополитске“ артисте и пушити им џепове, а наши добри глумци могу играти често прејајном салом.

Сл.

Milena Šugh, odlični sopran Zagrebačke
opere.

— Atelier „Tonka“, Zagreb —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik
Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Beograd, Kosmajska ulica 22.
„Makarije“ A. D. Zemun.